

Kültürel Miras ve Teknoloji: 3D Yazıcı Teknolojisi ile Üretilen Türk Dokuma Motiflerinin Çağdaş Gelinlik Tasarımlarına Uyarlanması

Zeynep Melisa KÖPRÜCÜ^{1*}, ve Irmak BAYBURTLU ÇETİNSOY²

¹ *Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Mimarlık Ve Tasarım Fakültesi İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul (kprcmelisa@gmail.com)*
² *Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Mimarlık Ve Tasarım Fakültesi İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul (ibayburtlu@ticaret.edu.tr)*
*Sorumlu Yazar

Özet – Dijital çağda kültürel mirasın yeniden yorumlanması ve geleceğe aktarılması, sanat ve tasarım alanlarında üzerinde durulan konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir yanda geçmişten devralınan ve bugünü inşa etmiş geleneksel değerler, diğer yanda ise gelinen son noktada dijital devrimin yaşamımıza dahil ettiği teknolojik olanaklar. Bu bağlamda geleneksel estetik değerlere sahip görsel unsurların üretildiği malzeme ve yöntemlerin dışına çıkılarak, teknolojik yaklaşımlarla yeniden yorumlanması, geçmişin izlerinin geleceğe taşınmasında ve bu değerlerin çağdaş bağlamlara entegre edilmesinde dönüştürücü bir rol üstlenecektir. Konu kapsamında kültürel ve tarihsel değerler açısından önemli bir yere sahip geleneksel Türk dokuma yaygı motifleri tercih edilmiştir. Çeşitli otantik yöntemlerle üretilmiş, seçilen motiflerin taşıdıkları simgesel ve estetik değerler ele alınarak, 3B yazıcı olanaklarıyla yeniden üretilmiş uygulamalara ait dönüşüm ve görsel plastik dil irdelenmiştir. Teknolojinin bilinçli kullanımıyla geliştirilen geleneksel sanat uygulamaları ve sanat-teknoloji etkileşimi incelenmiş; ayrıca, Türk yaygı motiflerinin dijital üretim araçlarıyla teknolojik biçimde yeniden yorumlanmasının, sanat ve tasarım pratiklerinde yer alan yaratıcı ifade, özgünlük ve estetik yetkinlik ile ilişkisi ele alınmıştır. Çalışmada örnek uygulamalar üzerinden kültürel mirasın korunmasına ve aynı zamanda kültürel değerlerin ve öğelerin teknolojik sürdürülebilirliğine öneriler sunarak katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca yerel kimliği ve tarihsel belleği modern tasarım diliyle buluşturarak geçmişle bugünü bir araya getirecek yaklaşımlara ait çizimlerden oluşan bir koleksiyon önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler – Dokuma Yaygı Motifi, 3B yazıcı, Dijital Tasarım

Cultural Heritage and Technology: Adaptation of Turkish Weaving Motifs Produced with 3D Printer Technology to Contemporary Wedding Dress Designs

Abstract - The reinterpretation and transfer of cultural heritage to the future in the digital age is one of the issues emphasized in the fields of art and design. On the one hand, traditional values inherited from the past and built the present, and on the other hand, the technological possibilities that the digital revolution has included in our lives at the last point. In this context, the reinterpretation of visual elements with traditional aesthetic values with technological approaches by going beyond the materials and methods of production will play a transformative role in carrying the traces of the past to the future and integrating these values into contemporary contexts. Within the scope of the subject, traditional Turkish weaving motifs, which have an important place in terms of cultural and historical values, were preferred. The symbolic and aesthetic values of selected motifs produced with various authentic methods are discussed, and the transformation and visual plastic language of the applications reproduced with 3D printer possibilities are examined. Traditional art practices and art-technology interaction developed with the conscious use of technology are examined; in addition, the relationship between the technological reinterpretation of Turkish widespread motifs with digital production tools and creative expression, originality and aesthetic competence in art and design practices is discussed. The study aims to contribute to the preservation of cultural heritage through sample applications and at the same time to the technological sustainability of cultural values and elements by offering suggestions. In addition, a collection proposal consisting of drawings of approaches that will bring together the past and the present by combining local identity and historical memory with modern design language is presented.

Keywords - Woven Wool Motif, 3D printer, Digital Design

I. KÜLTÜREL MİRAS VE TEKNOLOJİ

Kültürel miras, geçmişten günümüze nesilden nesile aktararak günümüzde bile ulaşılabilen eşsiz bir değeri temsil etmekle birlikte, yalnızca geçmişin bir temsili değil, canlı, evrimleşen ve varlığını sürdüren bir bellek alanı olarak ifade

edilebilir. Teknolojik gelişmelerin kültürel mirasın korunması, arşivlenmesi ve paylaşılması üzerindeki etkisi önem taşımaktadır. Bu bağlamda dijital teknolojiler, örneğin dijital arşivleme, sanal müzeler, yapay zekâ v.b. mecralarla, kültürel üretim ve aktarım süreçlerinde yeni olanaklar sunmaktadır.

Böylece kültürel miras, sadece korunmakla kalmayıp çağdaş yorumlara da açılarak yeniden işlevselleştirilebilecektir.

Sözlükte, kültürel miras, “bir toplumun geçmişten günümüze taşıdığı, kuşaktan kuşağa aktarılan maddi ve manevi kültürel değerlerin tümünü ifade eder.” şeklinde tanımlanmaktadır [1].

Bir toplumun kimliğini, değerlerini, tarihini ve estetik anlayışını koruyarak sürekliliğini sağlaması açısından son derece önemli bir kavram olan kültürel miras, dil, gelenekler, görenekler, sanat eserleri, mimari yapılar, müzik, edebiyat ve hatta yemek kültürü gibi maddi ve manevi birçok unsuru içermektedir. Yalnızca somut nesnelere değil; masallar, destanlar, folklor, geleneksel zanaatlar gibi soyut unsurlar da kültürel miras kapsamında değerlendirilmektedir.

Tarihsel açıdan 'Kültürel Miras', insanların yaşayan kültürünün hafızasını oluştururken ifade ettiği anlam büyük ölçüde genişlemiş hem somut hem de somut olmayan kültürel özellikleri bünyesinde barındıran bir hal almıştır [2].

Diğer yandan kültürel mirası sadece geçmişi yansıtan bir değerler bütünü olarak ele almaktan öteye geçerek, bugünün kültürel kimliğini şekillendiren bireylerin topluma aidiyet ilişkisini güçlendiren yönüyle ele almak gerekmektedir. Yalnız somut veya soyut değerlerin korunması değil, dönüşüm içerisinde olan yaşayan değerler olarak da görülebilir. Bu bağlamda kültürel mirası devralan yeni kuşaklar inovatif yaklaşımlar sergileyerek kültürel mirasın evrimleşmesine katkıları sunabilir. Tüm bu yönleriyle kültürel mirası bir toplumun geçmişten geleceğe uzanan yaşayan değerler bütünü olarak ifade etmek mümkündür.

Teknoloji terimi sözlükte, “bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi.” olarak belirtilmektedir [3].

Teknoloji, günümüzde toplumsal ve bireysel düzeyde yaşam koşullarını etkileyen dikkate değer bir mekanizma olarak değişim ve dönüşümünü sürdürmektedir. Endüstri 4.0 olarak nitelendirilen ve içinde bulunduğumuz dönemi kapsayan dijitalleşme sürecinde üretim yöntemleri ve hızı da etkilenmektedir. Bu etkiler, multidisipliner yaklaşımların çoğalmasını gerekli kılan bir yön sergilemektedir.

Konunun daha doğru bir şekilde irdelenebilmesi için teknolojinin geçmişle olan bağı üzerinde durmak doğru bir yaklaşım olacaktır. Teknoloji, geçmişten günümüze kadar gelen süreçte toplumların yaşamını ve yapısını şekillendiren, kültürel gelişimi hızlandıran bir güç olmuştur. Teknoloji, kültürel mirasa ait değerlerin korunmasını daha nitelikli bir hale getirerek modernleşme sürecine de inovatif katkılar sağlamaktadır. Geçmişin değerli eserlerinin, geleneklerinin ve bilgi birikimlerinin korunması, yeniden yaratılmasında teknoloji önemli bir rol oynamaktadır.

Bu noktada medya teorisyeni Neil Postman tarafından ortaya atılan “teknopoly” (Technopoly) kavramı üzerinde durmak doğru olur. Postman'ın teorisine göre teknolojiye tek perspektiften bakınca, yaşamı kolaylaştıran yönünün de ötesine geçerek, kültürel değerleri, düşünme şekillerini ve kurumlarını kontrol eden baskın bir güç hâline geldiği bildirilir [4].

Bu çerçevede, teknolojinin kültürel miras üzerindeki etkisi çift yönlü bir yapıdan bahsetmektedir. Bir taraftan geçmişin değerli bilgi ve birikimlerini dijitalleştirerek muhafaza ederken; diğer yandan ise kültürel normları, toplumsal kalıntıyı ve anlam üretim süreçlerini yeniden biçimlendirmektedir. Özellikle dijital teknolojilerin sunduğu

olanaklar sayesinde müzeler, arşivler ve kültürel kurumlar daha geniş kitlelere ulaşmasına olanak sağlamıştır. Kültürel içeriklerin sunumu, etkileşim düzeyi yüksek ve uzun vadede erişilebilir formatlara evrilmektedir.

Sonuç olarak, kültürel miras ve teknoloji arasındaki ilişkide yalnızca geçmişin arşivlenmesiyle sınırlı kalmayan kültürel miras, aynı zamanda günümüz kolektif yapısında özlük yapısını ve kültürel sürdürülebilirlik sağlanmasında etkin bir rol oynamaktadır. Kültürel Mirasın dijital teknolojiler aracılığıyla, kayıt altına alınması, sergilenmesi ve çağdaş yaklaşımlarla incelenmesi, tarihsel birikimin geleceğe aktarımında işlevsel bir aracı rolü üstlenmektedir. Ancak bu sürecin yalnızca teknik bir yenilik olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel anlamda bir dönüşüm olarak ele alınması gerekmektedir. Bu sebepten kültürel mirasın teknolojiyle ilişkisini kurarken yalnızca koruma merkezli bir yaklaşımın ötesinde değil başka yönlerden etik, estetik ve epistemolojik boyutları da içeren bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır.

II. YÖNTEM

Çalışma nitel bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu kapsamda literatür araştırması yapılarak konuyla ilgili çeşitli kitap, akademik makaleler ve görseller taranmış, geleneksel sembollerin anlamsal, kültürel ve estetik yönleri elde edilen verilerle yorumlanmıştır. 3B yazıcıyla üretilen motif önerilerinin sunulmasıyla kavramsal ve görsel nitelikte çıktılar sunulmuştur.

Sınırlık: Ejderha, akrep ve pıtrak motifleriyle sınırlandırılmıştır.

III. TÜRK YAYGI DOKUMA MOTİFLERİNİN GENEL OLARAK İNCELENMESİ

Türk kültürüne ait görsel hafızada önemli bir yeri olan halı, kilim, cicim, zili v.b gibi çeşitleri olan yaygıların kültürel miras olarak günümüze kadar ulaşmasındaki etkenlerden biri kuşkusuz bu yaygılarda kullanılan motiflerdir. Yaygılar yalnızca işlevsel ürünler olmayıp aynı zamanda Türk estetik değerlerinin sunulduğu ve kültürel kimliğin belirlendiği öğeleri taşımaktadır. Kilimlerde kullanılan sembolik motifler yalnızca estetik öge olmaktan öteye geçerek inanç, sosyal yapı, günlük yaşam, doğa ve bireysel ifadeyi aktaran kodların yer aldığı iletim nesnelere olarak da bilinmektedir.

Türk yaygıları incelendiğinde motif ve desen özellikleri olarak kilim türündeki yaygılar öne çıkmaktadır. Geleneksel Türk Düz Dokuma Yaygılar'ının en tanınmış olan kilimlerin Türk insanı tarafından sevilerek dokunması, onun göçebe hayatının vazgeçilmez bir nesnesi olmasındandır. Göçebe hayatının olmazsa olmazı olan kilimler, dokuyucunun duygu ve düşüncelerini yansıtan yanırları, boy ya da aşireti temsil eden damgaları ile okunması gereken renkli bir mektup gibi okuyucusunu beklemekte, içinde anlatacak çok şeyler barındırmaktadır. Kompozisyonlarındaki renk ve yanırlarıyla dokuyucunun yüreğini yansıtırken aynı zamanda Türklerin asırlardır sürdürdüğü varoluş mücadelesinin en canlı örneği olma özelliğini de göstermektedirler [5].

Kompozisyon özellikleri, renkleri ve motif çeşitliliği açısından Anadolu Türk kilimleri dünyada önemli ve özgün bir yere sahiptir. Anadolu Türk kilimlerinin en önemli özelliği, üzerindeki motifler aracılığıyla Türk ulusunun duygu, düşünce

ve gözlemlerini, kısacası anlatmak istediklerini sonraki nesillere aktarmasıdır [6].

Söz konusu motifler, her biri ayrı bir anlam ifade eden semboller olarak, geçmişte kilimlerde; günümüzde ise çeşitli tekstil ürünlerinden mimari tasarımlara, grafik sanatlarından dijital görselleştirmelere kadar farklı birçok nesne ve meca üzerinden kültürel aktarımın devamlılığını sağlamaktadır.

Motiflerin nokta gibi en küçük ve basit bir şekilde olabileceği belirtildiği gibi bunun yanında madalyon gibi gösterişli ve büyük şekilde de yansıtılabildiğinden bahsedilen Bozkurt, motiflerin bir araya gelerek desenleri, desen ve motiflerin de bir arada olmasıyla çeşitli formların ortaya çıkarak geleneksel üslupları şekillendirdiğini vurgulamaktadır [7]. Anadolu kadınları, temelde doğrusal ve geometrik formlar üzerinden, doğası gereği temsili olmayan veya soyut bir tasarım repertuarıyla çalışmışlardır. Bu tasarımların orijinal ilham kaynağının, büyük olasılıkla çevrelerindeki doğal dünyadan beslendiği söylenebilir. Dokumacılar, doğal dünyadaki öğeleri alarak bunları stilize etmiş, geometrik bir biçime dönüştürmüş ve kendi doğrusal dil yapılarına entegre etmiş gibi görünmektedirler [8].

III. TÜRK YAYGI DOKUMALARINDA EJDERHA AKREP VE PITRAK MOTİFLERİNİN YERİ

Anadolu'nun geleneksel yaygı dokuma sanatında daha çok geometrik ve stilize motifler öne çıkmakla birlikte, ejderha gibi mitolojik motiflerle akrep ve pıtrak gibi daha az rastlanan motiflere de rastlanmaktadır. Söz konusu motiflerin izleri sürüldüğünde köklerinin Antik Çin uygarlığına kadar uzandığı görülmektedir.

Aslanapa yaygı dokumanın önemli parçalarından biri olan halının tarihçesini şu şekilde açıklamaktadır. “Daima Türkler’in yaşadığı ülkelerde ortaya çıkan halının tarihi sıklıkla Türkler’e bağlı olduğu gibi Büyük Selçuklu Sultanlığı devrinde kurulan devletlerle, bunun tekniğini önce İslâm âlemine sonra bütün dünyaya tanıtan da Türkler olmuştur. Türk halı sanatı aralıksız, daima yeni tiplerin yaratıldığı parlak bir gelişme göstermiştir.” [9].

Türk dokuma sanatları grubuna giren, halı dışında kalan, Türk düz dokuma yaygıları, teknik açıdan, kilim, cicim, zili, sumak (verneh) olmak üzere dört ayrı tip dokuma tekniği adı altında incelenir. Bu düz dokuma yaygılar enine ve dikey, iki veya daha fazla iplik sistemine dayanılarak yapılan, birbiri arasından değişik şekillerde geçerek, düğümsüz ve havsız (tüysüz) dokunan, yer yaygısı, yastık, örtü, perde vb. amaçla kullanılan yaygı türlerine “düz dokuma yaygılar” denir. Bu sanatın Asya’dan başlayıp Avrupa’ya kadar uzandığı bilim dünyasınca tartışmasız kabul edilen bir gerçektir. Bu gerçeği ortaya koyan dokuma örneklerinden önemli bir grupta milattan önceki asırlardan itibaren Asya’dan gelerek Ahıska ve Ardahan yöresine yerleşen Türk kavimlerinin ürettikleri dokumalardır [10].

Konuyu burada yer alan söz konusu üç motifin imgesel kökenleriyle birlikte ele almak doğru bir yaklaşım olacaktır.

A. Ejderha Motifi

Kaynaklarda kökeni Antik Çin kültürüne kadar dayanan ejderha, güç, hükümet, doğa ve kozmik düzen ile ilişkilendirilen önemli semboller arasındadır. Ejderha, yalnızca korkutucu bir yaratık olarak değil, aynı zamanda iyi şans, güçlü hükümet ve koruyucu bir ruh olarak da kabul edilmiş olduğu birçok kaynakta belirtilmektedir.

Cartwright, Ejderha figürünü, pek çok eski kültürün mitolojik anlatılarında yer alan bir imge olarak sunmakla birlikte dünyanın hiçbir bölgesinde Çin’deki kadar merkezi ve saygıdeğer bir konumda bulunmadığından bahsetmektedir. Çin mitolojisinde ejderha, Batı dünyasındaki çoğu örneğin aksine, neredeyse her zaman olumlu bir biçimde temsil edilir; özellikle yaşamın kaynağı olarak görülen yağmur ve suyla ilişkilendirilir. Bu mitolojik varlık, erken dönem Çin efsanelerinde bulutlarda ya da su kaynaklarında ikamet eden, devasa boyutlara ve kıvrak bir yapıya sahip, doğüstü bir güçle donatılmış canlı olarak betimlenir. Ejderhanın uçuşuna sıklıkla şimşek ve gök gürültüsü eşlik ettiği anlatılır; bu da onun doğa olayları üzerindeki sembolik hâkimiyetine işaret eder. Ejderha imgesinin kesin kökeni bilinmemekle birlikte, bazı araştırmacılar onun oluşumunu, yağmur sonrasında ortaya çıkan gökkuşakları veya şelale gibi doğal oluşumlarda gözlemlenen kıvrak hareketlere sahip ‘gökyüzü yılanı’ tasavvuruna bağlamaktadır. Çin ejderhasına ilişkin en erken arkeolojik kanıtlar, M.Ö. 4500–3000 yıllarına tarihlenen Neolitik dönem buluntularında görülmektedir. Bu durum, ejderha figürünün Çin kültürel kimliğinin şekillenmesinde uzun süreli ve derinlemesine bir etkisi olduğunu göstermektedir [11].

Öndoğan’lar ve Mıncı’nın aktarımıyla Erbek, “Ejderha motifinin Anadolu dokuma ve el sanatlarında kullanılmasının oldukça eski tarihlere dayandığını, büyük bir yılan olduğuna inanılan ve genellikle kuyruğu yılanı anımsatan, aslan pençeli ve kanatlı bir hayvan olarak betimlenen ejderin, tarih boyunca bir çok kültür tarafından benimsenmiş bir sembol olduğunu belirtmektedir. Efsaneye göre büyük bir nehirde, gölde veya denizde yaşayan, ilkbaharda bulut haline dönüşüp gökyüzünde dolaşan ve sonbaharda yağmur şeklinde tekrar dünyaya dönen ejderden motifinden ve bir söylenceye göre bu efsaneye benzer ejderin bulut, hayat ağacı ve kuş motifleriyle aynı anlamda kullanıldığından bahsetmektedir [12].

Şekil 1 Ejderha motifi yer alan bir halı örneği . (Oktay ASLANAPA, (1987). Türk Halı Sanatı’nın Bin Yılı, Eren Yayıncılık, İstanbul)

B. Akrep Motifi

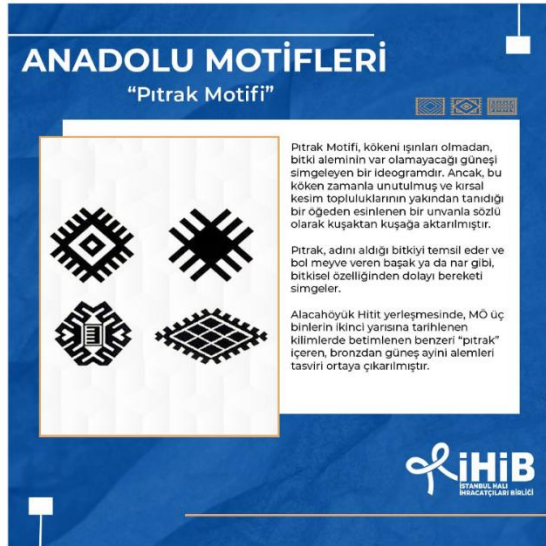
Akrep, doğada tehlikeli ve zehirli bir hayvan olduğu için, dokumalarda bu motifin kullanımı, kötü ruhlara, nazara ve tehlikelere karşı bir koruma işlevi gördüğü kaynaklarda belirtilmektedir.

Şekil 2 Akrep motifi yer alan kilim örneği. (Keziban Selçuk-Hüseyin Yurttaş Doğu Karadeniz Bölgesi Dokumalarında Tespit Edilen Figürlü (Hayvan/İnsan) Motifler Üzerine Bir Deneme GSED, 2020; Cilt: 26, Sayı: 45: 558-569)

C. Pıtrak Motifi

Pıtrak motifi, Anadolu halılarında hem estetik hem de sembolik bir işleve sahip olan, kökü halk inançlarına dayanan önemli bir nazar (göz değmesi) motifidir. Pıtrak, dikenli tohumları hayvanların kıllarına ve insanların giysilerine takılan bir yıllık otsu bir bitkidir. El sanatlarında kullanılan pıtrak motifi bu bitkinin stilize edilmiş halidir. Pıtrağın dikenli tohumlarının kötü gözünün etkilerinden koruduğuna inanıldığından dolayı el sanatlarında nazar motifi olarak kullanılmaktadır. Pıtrak; eşkenar dörtgen, kare, dikdörtgen şekillerinin dışında belirli uzunlukta yan yana sıralanmış çubuklar şeklinde yer almasıyla oluşan motifir [13].

Şekil 3 Pıtrak motifinin anlamı üzerine İHİB tarafından hazırlanmış bir poster örneği. <https://www.instagram.com/ihibirlik/p/C1RREQb6Jp/>

IV. ÜÇ BOYUTLU YAZICIYLA EJDERHA AKREP VE PITRAK MOTİFLERİNİN GELİNLİK ÇİZİMLERİ ÜZERİNDEN YENİDEN YORUMLANMASI

Geleneksel Türk yaygı motiflerinin dijital teknolojiler aracılığıyla yeniden yorumlanması, kültürel mirasın çağdaş tasarım süreçlerine entegre edilmesi açısından önem taşımaktadır. Üç boyutlu yazıcı teknolojilerinin tekstil tasarımında giderek daha fazla kullanılması, kültürel motiflerin biçimsel, dokunsal ve işlevsel açıdan yeniden yorumlanmasına olanak sağlamaktadır. Koruyucu semboller olarak Anadolu halk inancında önemli yer tutan akrep, ejderha ve pıtrak motifleri, dijital modelleme ve katmanlı tasarım teknikleriyle üç boyutlu yazıcılarda yeniden biçimlendirilerek geleneksel kökenlerini koruyan modern yüzey tasarımlarına dönüştürülmüştür. Teknolojik sistemlerden yararlanılması, hem tasarım çeşitliliğini artırmakta hem de geleneksel değerlerin dijital ortamda korunabilirliğini olanaklı

kılmaktadır. Çalışma kapsamında belirli bir coğrafyanın tarihsel ve toplumsal belleğini temsil eden motifler aracılığı ile geçmişin görsel kodlarının günümüz estetik anlayışıyla harmanlanması söz konusu olmuştur.

Günümüz teknolojik imkanlarından olan 3B yazıcı teknolojisi modadan, inşaata, eğitim ve sağlık gibi birçok alanda yer verilen bir teknoloji olarak kullanılmaktadır. Bu teknoloji, üretim süreçlerini hızlandırmakta, maliyetleri düşürmekte ve kişiselleştirilmiş çözümler sunarak çeşitli alanlarda yenilikçi uygulamaların önünü açmaktadır. 3B yazıcıların kullanılması görsel olarak etkileyici, olağanüstü tasarımlar yaratmak için moda dünyasının sınırlarını zorlamaktadır. Bu teknoloji sayesinde geliştirilen bazı giysiler başka bir üretim yöntemiyle üretilmeyecek kadar karmaşık ve pahalı olmasına karşın bugün birçok marka ve tasarımcı günlük giyim koleksiyonları geliştirmek için güncel bir üretim yöntemi olarak 3B yazıcıları kullanmaktadır [14].

Geleneksel motiflerin 3B yazıcı teknolojisi ile yeniden yorumlanması, geçmişten gelen kültürel izlerin dijital ortamda hayat bulmasına ve bu mirasın yenilikçi biçimlerle günümüze aktarılmasına imkan vermektedir. Motiflerin 3B yazıcı teknolojisiyle yeniden yorumlanması, ilk adımda dijital modelleme ile başlar. Geleneksel motifler, bir tasarımcı veya sanatçı tarafından dijital ortama aktarılır. Bunun için 3B modelleme AutoCAD, Blender veya Rhinoceros gibi yazılımlar kullanılır. Geleneksel desenler, özgün geometrik şekiller ya da simetrik motifler içerdiğinden, bu desenlerin katmanlı bir yapıya dönüştürülmesi gereklidir. Burada, 3B modelleme araçları, motifin boyutlarını, oranlarını ve estetik değerlerini dijital ortamda doğru şekilde yansıtmaya olanak tanır.

Öte yandan gelinlik, bir kadının yaşamında yer alan en özel giysilerden biri olarak öne çıkmakta ve hemen her kültürde önemli anlamlar taşımaktadır. Gelinlikler, içinde bulunan kültürel yapının izlerini yansıtarak toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Geçmişten günümüze, evlilik hazırlığı yapan her genç kız ya da kadın, bu özel günün simgesi olacak gelinliğini hem kişisel kimliğini hem de ait olduğu kültürü yansıtacak biçimde seçmeyi ya da tasarlamayı hedeflemiştir. Anadolu'da geleneksel gelinlikler; bölgesel motifler, el işlemleri ve yerel kumaşlarla bezenmiş olup, genellikle kırmızı, bordo gibi canlı renkler kullanılmıştır. Ancak zamanla modernleşme süreciyle birlikte Batı tarzı beyaz gelinlikler benimsenmiş ve geleneksel motifler giderek azalmıştır. Bu günün dünyasında dijital üretim teknolojilerinin gelişimi, özellikle üç boyutlu (3B) yazıcıların kullanımıyla birlikte, gelinlik tasarımında yenilikçi ve dönüştürücü bir yaklaşımın benimsenmesini mümkün kılmaktadır. 3B yazıcılar aracılığıyla özgün formların, zengin yüzey dokularının ve kişiselleştirilmiş detayların dikışsiz ve sürdürülebilir bir biçimde üretilmesi sağlanmakta; böylece tasarıma hem estetik hem de işlevsel açıdan yeni açılımlar kazandırılmaktadır. Bu teknolojinin sunduğu detaylı ve esnek kontrol imkânı, geleneksel terzilik pratiklerinin ötesine geçerek, yöntemin kendi plastik diline özgü estetik unsurlar barındıran çağdaş gelinlik tasarımlarının ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Sonuç olarak çalışmada öneri olarak sunulan gelinlik tasarımları tarihsel ve kültürel bağlamından tamamen kopmaksızın, dijital teknolojilerle evrilerek

günümüz tasarım anlayışını yansıtan çağdaş bir ifade biçimine dönüşümü sunmaktadırlar.

Bu çalışma kapsamında tasarlanarak çizimleri gerçekleştirilen dört adet gelinlik, Türk kültürel mirasının önemli bir ögesi olan yaygı (kilim) motiflerinden esinlenilerek kurgulanmıştır. Tasarımlarda ejderha, akrep ve pıtrak motiflerinden ilham alınmıştır. Ejderha motifi; güç, bolluk ve bereket gibi anlamlar taşıdığı için, yeni bir başlangıcı simgeleyen evlilik günü açısından sembolik bir değer sunmaktadır. Akrep ve pıtrak motifleri, halk inançları çerçevesinde nazardan korunma işlevi üstlenen semboller olarak değerlendirilmektedir. Bu sembolik anlamları nedeniyle, toplum nezdinde dikkat çeken ve ilgi odağı hâline gelen düğün günü gibi özel ve anlam yüklü bir günde, gelin giysisinde bu motiflerin yer alması uygun ve anlamlı bulunmuştur. Söz konusu motiflerin kullanımı, estetik bir tercih olmanın ötesinde, geleneksel koruma pratiklerinin sembolik temsili olarak da okunabilir. Gelinliklerde kullanılan motifler anlamları göz önüne alınarak, tasarımlara uygulanmışlardır. Ejderha, güç ve bereket simgesi olarak modern ve hacimsel formlarda; Akrep motifi, savunma, tehlike uyarısı anlamlarıyla dingin ve geometrik kurgularla; pıtrak ise nazardan korunma işlevi bağlamında romantik ve organik formlarda kurgulanarak gelinlik çizimlerine aktarılmışlardır.

Bu bağlamda, söz konusu motiflerin gelinlik tasarımında yer alması, hem kültürel mirasın çağdaş bir yorumla yaşatılması hem de gelinlik giysisine sembolik bir derinlik kazandırılması amacıyla tercih edilmiştir. Motifler, üç boyutlu yazıcı teknolojisini kullanarak yeniden yorumlanmış; böylece kültürel mirasın önemli bir parçası olan bu desenler, çağdaş bir bakış açısıyla ve teknolojik olanaklarla yeniden işlenerek, gelinlik tasarımlarında kullanılmak üzere taslaklardan oluşan bir koleksiyon kapsamında sunulmuştur.

3 boyutlu yazıcı kullanılarak oluşturulmuş “ejderha” motifi formu.

3 Boyutlu yazıcı kullanılarak oluşturulmuş “akrep” motifi formu.

3 Boyutlu yazıcı kullanılarak oluşturulmuş “pıtrak” motifi formu.

Şekil 4 Ejderha motifli gelinlik tasarımı.

Şekil 5 Akrep ve pıtrak motifli gelinlik tasarımı

Şekil 7 Akrep ve ejderha motifli gelinlik tasarımı

Şekil 6 Akrep motifli gelinlik tasarımı

V. SONUÇ

Türklerin Orta Asya göçebe kültürünün köklerinin izleriyle şekillenmiş olan yaygın desenleri, geleneksel üslubun nesilden nesile aktararak günümüze ulaşan örneklerin sunulduğu bir düzlemde kültürel mirasımıza katkı sağlamaya devam etmektedir.

Geleneksel Türk motiflerinin kültürel bir miras unsuru olarak, gelinlik tasarımı gibi farklı bağlamlarda ele alınarak çağdaş bakış açılarına aktarılması; nesnelere arası etkileşimlerin ve çağdaş teknolojik uygulamaların kullanımıyla özgün bir koleksiyon geliştirilmesini sağlamıştır.

Söz konusu yaklaşımla hem kültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlanmış hem de modern tasarım anlayışına geleneksel sembolik kodların aktarılmasıyla geleneksel ve teknoloji

sentezi yaratılmıştır. Bu yaklaşım, geleneksel motiflerin dijital ortamda yeniden anlamlandırılması ve teknolojiyle bütünleştirilmesi açısından disiplinler arası bir yaratım sürecini de kapsamına almıştır. Geleneksel motiflerin çağdaş gelinlik tasarımlarında kullanılması, kültürel mirasın teknolojik yaklaşımlarla yorumlanıp güncel moda anlayışına uyarlanması ile tasarım alanında yeni yaklaşımlar artacaktır.

TEŞEKKÜR

Başta çalışmamada bana emek veren tez danışmanım Doç. Dr. Irmak Bayburtlu Çetinsoy olmak üzere söz konusu süreçte desteklerini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKLAR

- [1] Türk Dil Kurumu. “Kültürel miras”, *TDK Sözlük* [Çevrim içi]. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- [2] S. Kunt, “Dijitalleşme çağında kültürel mirası yeniden yorumlamak”, *Kültüre Miras Araştırmaları Dergisi*, cilt 4, sayı 2, 49-60, 2023.
- [3] Türk Dil Kurumu. “Teknoloji”, *TDK Sözlük* [Çevrim içi]. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/?kelime=teknoloji>
- [4] N. Postman, *Technopoly: The Surrender of Culture to Technology*, New York: Vintage Books (Random House), 1993.
- [5] M. Sağ, “Bir Sembol Olarak ‘Kilim’ ”, *Arış Dergisi*, sayı 8, ss.116-120, 2012.
- [6] N. R. Oyman, “Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi”, *Arış Halı, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, cilt 1, sayı 14, ss.4-22, 2019.
- [7] S. Bozkurt, “Geleneksel Türk Halı Sanatında Kullanılan Motiflerin Anlamları: Sındırgı-Yağcıbedir Halıları Üzerine Göstergebilimsel Bir Analiz”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, cilt 8, sayı 1, ss. 697-731, 2020.
- [8] S. Belger Krody, Ş. Atlıhan, W.B. Denny, K. Hart, A Nomad’s Art Kilims of Anatolia, George Washington University Museum and The Textile Museum, 2018. s.14
- [9] O. Aslanapa, Türk halı sanatı. *Erdem*, 3(7), 99-110, 1987.
- [10] M. Kaplanoğlu, “Ardahan yöresi düz dokumaları”, *Arış Dergisi*, sayı 7, ss. 26-41, 2012.
- [11] M. Cartwright, (2017, Eylül 29). Antik Çin’de Ejderha [The Dragon in Ancient China]. (H. İlikan, Çevirmen).WorldHistory Encyclopedia. Erişim adresi: <https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-1125/antik-cinde-ejderha/> (Erişim Tarihi: 09.05.2025)
- [12] Z. Öndoğan, E. N. Öndoğan, D. Mıncı, *Anadolu Motiflerinin Çağdaş Desen Tasarımlarına Yansımaları* İktisat Publishing House, Ankara.
- [13] M. Erbek, Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 2022.
- [14] N. Kayabaşı, A. Yanar, “Türk el sanatlarında kullanılan nazar motifleri ve alevilerde nazar inancı”, *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, cilt 65, sayı 178, ss. 169-184. 2013.
- [15] E. Demir, S. Kozbekçi Ayrancınar, “3B yazıcıların tekstil ve moda sektöründe kullanımına örnek bir çalışma”, *Turkish Journal of Fashion Design and Management*, cilt 6, sayı 1, ss. 23-44, 2024. <https://doi.org/10.54976/tjfdm.1433356>